

Válka 21. století: čtyři nebezpečné mýty

Názornou ukázkou, kdy jedna z nejchudších zemí světa vstoupila do konfrontace se světovou supervelmocí vlastníci nota bene tu nejmodernější technologii, a která přesto vyšla z této konfrontace s relativním úspěchem, je osud americké intervence v Somálsku. Takové a podobné zkušenosti poslední doby vedou mnohé autory zabývající se vojenskou problematikou k zamyšlení nad povahou budoucí války, zvláště pak nad tím, jak rychle klesající ceny nejmodernějších technologií mohou vojensky posilovat státy v tzv. méně vyvinutých částech světa. Tímto tématem se zabývá i následující příspěvek Charlese J. Dunlapa, který jsme převzali ze čtvrtletníku PARAMETERS, podzim 1997, vydávaného U.S. Army War College. Článek je redakčně zpracován a upraven.

* * *

V úvahách o budoucí válce je podceňován či dokonce přímo přehlížen jeden moment nastupující světové technologické transformace. Experti, kteří zastávají názor, že informační a počítačová technika způsobuje zásadní revoluci ve vojenství, mají obecně pravdu, ale je naprosto něco jiného předpokládat, že tato „revoluce“ nevyhnutelně a nutně zvýhodňuje výhradně vyspělé státy. Příkladem takového typu uvažování jsou některé články v britském časopise Economist či jinak jistě zajímavá kniha „Budoucí válka“ od George a Meredith Friedmanových. Všichni tito autoři docházejí k závěru, že technologická revoluce dává Spojeným státům v příštích konfliktech nepřekonatelnou výhodu.

Doufáme, že tomu snad tak bude. Zatím až příliš často své příští protivníky z méně vyvinutých zemí podceňujeme - uvedme třeba Vietnam a Somálsko - kde naši protivníci, kteří byli vybaveni v podstatě zastaralou technologií, a přece úspěšně čelili moderně vycvičeným a vyzbrojeným jednotkám vyspělých států.

Stručně řečeno: při diskusích o pozemní válce 21. století narážíme na čtyři nebezpečné mýty. Postupně se budeme zabývat každým z nich.

Mýtus č. 1: Naši pravděpodobní protivníci budou jako my

Mnoho vojenských teoretiků se domnívá, že mýtus uvedený v nadpise této kapitoly nesdílí. Když prolisťujeme publikace vydávané armádou vidíme, že se předpokládá nepřítel více či méně jednající jako my, který bude stejným způsobem jak organizovat vojska, tak i používat zbraně. Připravujeme se na nepřitele, který s námi bude bojovat *symetricky*, asi tak jako se o to pokoušel Irák. Je tomu ale právě naopak. Naši nejpravděpodobnější protivníci nebudou v mnoha ohledech jako my, protože budou přistupovat k válce jiným způsobem, možná úplně opačným.

Profesor Samuel Huntington to vystihuje zřejmě zcela správně, když předpokládá, že příští konflikty budou válkami mezi civilizacemi, že se morální, politické a kulturní normy

možných protivníků budou podstatně lišit od norem platných a uznávaných ve Spojených státech či v západní Evropě.

Dále se rodí další fenomén. Ve vynikajícím článku v časopisu *Parameters* (léto 1994) popisuje Ralph Peters jev, který nazývá vznik „nové třídy válečníků“. Předpovídá, že Amerika bude v budoucnu „čelit třídě vojáků, kteří budou milovat zabíjení, kteří se nebudou chovat racionálně z hlediska našeho současného chápání racionality, kteří budou schopni krutostí, které nebude možné ani vylíčit“.

Něčeho podobného si všiml i asi nejvýznamnější současný vojenský historik profesor John Keegan. Říká, že v Afghánistánu, v Somálsku, na Balkáně i jinde se po skončení studené války objevily „válečnické“ společnosti. Jsou tvořeny populací, která se psychologicky značně odlišuje od populace na Západě. Mládež je „vychovávána, aby bojovala, chápala boj jako čest a zabíjení jako válečnou slávu“. Voják v takové společnosti, píše Keegan, „dává přednost smrti před hanbou a bez milosti zabíjí, kdykoliv má tu možnost“.

Zatím se podobné komunity ve světě nejsou schopny sjednotit. Nicméně pokles cen počítačů a komunikační technologie jim toto spojení jednou umožnit může. Časopis *U.S. News and World Report* např. nedávno napsal, že nová generace komunikačních satelitů usnadní levné spojení prakticky s každou částí země, že „díky satelitnímu spojení i zaostalé země budou schopny pokročit rychle vpřed“.

Prostřednictvím nových komunikačních systémů je možné spojení stejně orientovaných států do něčeho, co by mohlo být nazváno jako „kyber-kmeny“. V jednom článku časopisu *Foreign Policy* (jaro 1997) se píše, že „internet překročil zeměpisné hranice, umožnil vznik virtuálních společenství sdílených zájmů, které přesahují státní hranice“. A některé z těchto „virtuálních“ společenství či „kyber-kmenů“ již využívá internet pro rozšiřování své ideologie a udržování kontaktů mezi svými spojenci.

Navíc základním rysem nově vznikajících „válečnických společností“ je charizmatická povaha vládnoucí elity. Komunikační satelity, holotropní technika umožňují tento obraz charizmatického vůdce přenášet na veliké vzdálenosti a představit jej obrovskému publiku.

„Kyber-kmeny“ či národy „pouličních bojovníků“, jak je nazývají někteří vojenští a političtí analytici, by také mohly změnit obraz pozemní války 21. století. Bude to válka, která by mohla být nazvána *neo-absolutistickou válkou*. Byla by to ta nejhorší možná forma konfliktu. Od tradiční „totální války“ by se lišila mj. také tím, že by se agresor nesnažil na prvním místě zničit soupeřovy ozbrojené síly, ale spíše by se snažil zlomit vůli k odporu.

Současné budou válečnické společnosti ignorovat západní způsob vedení války: všechny osoby, které budou stát mimo určité favorizované skupiny, nebudou pokládány za hodny humánního zacházení. Protivník bude využívat ve svůj prospěch všechny morální, politické a kulturní *asymetrie*, jaké se jen naskytanou. I když se v jistém smyslu tímto způsobem válčilo vždy, technologie informačního věku tento styl války modernizuje (odtud slůvko „neo“), a podstatně rozšiřuje její možnosti.

Otevřeně je zdůrazňována brutalita, aby bylo možné využít vzrůstající nechuť civilní veřejnosti ke ztrátám, která formuje politická a vojenská rozhodnutí demokracií západního typu. Podle koncepce neo-absolutistické války mohou naši nepřátelé s námi manipulovat díky demonstrativně předváděnému barbarství. Proč? Jediným důvodem je skutečnost, že tato metoda funguje. Vzpomeňme na reakce veřejnosti, když Somálci

táhli ulicemi Mogadišu tělo amerického vojáka, když Čečenci zajali civilní rukojmí v ruské nemocnici nebo když Srbové použili americké vojáky jako živé štíty. Pravděpodobní protivníci vidí, že taková strategie může donutit demokratické státy, aby udělaly něco co chce ona, i když jsou tyto demokratické státy - alespoň podle tradičních vojenských kalkulací - daleko silnější.

21. století tedy může uvést na scénu nový druh nechtěné pozemní války: neo-absolutistickou, brutální válku vedenou ničím neomezovaným nepřítelem, který je vybaven nejmodernější technologií. Příkladem tohoto typu války je konflikt v Čečensku.

Mýtus č. 2: Je možné redukovat armádu ve prospěch malých, dobře vycvičených sil, vybavených zbraňovými systémy poslední generace

Problém je v tom, že očekávaná výhoda menších, dobře vycvičených sil vybavených nejnovější technologií nebude nikdy dosažena. Bojiště budou „vyrovnaná“. Nejmodernější technologie totiž umožní i nepříteli vést levně válku. O technologii zaměřené na výcvik se předpokládá, že usnadní americkým vojákům dosáhnout zásadní převahy díky své dobré přípravě. Ovšem tyto výukové programy mohou dnes velmi levně získat také méně vyvinuté země. Programy umožňují zvládnout nejen složité zbraňové systémy, ale i metody soudobé taktiky a boje. Zdá se vám to příliš vzdálené? V letošním dubnovém čísle magazínu Wired je článek o tom, jak je počítačový program v ceně 49 dolarů využíván pro výcvik příslušníků námořní pěchoty. I oficiální dokumenty týkající se dalšího budování americké armády, např. *Joint Vision 2010*, předpokládají, že technologicky velmi pokročilé, ale levné PC - doslova počítače na koleně - umožní vysoký stupeň velení a řízení jednotlivých vojáků.

Logickým krokem je vize, ve které umělá inteligence kombinovaná s hlasovým rozpoznávacím systémem zprostředkuje relativně nevycvičenému vojákovi přístup ke všem druhům odborných informací a znalostí kdekoli na bojišti. Za použití této technologie budou eventuální protivníci schopni vytvořit své „virtuální poddůstojníky“, a tak vyvážit naši převahu, kterou jsme díky výtečně vycvičeným seržantům měli.

Velmi zásadní změnou, která možná leckoho překvapí, bude skutečnost, že již nebude nutné, aby byli účastníci konfliktů dobře vycvičeni. Nový, uživatelsky příjemný software umožní vojákům pouze se základním technickým výcvikem obsluhovat i složité zbraňové systémy. Mnoho armád přestane potřebovat vysoce specializované operátory, např. posádky letadel, a dá přednost plně automatizovaným zbraňovým systémům, jakými jsou třeba samonaváděcí střely (*fire-and-forget missiles*) či jednodušší verze křížujících střel a raket s bojovými biologickými látkami. Komerčně dostupná technologie umožňuje, aby se nepříliš technicky složité bezpilotní střely staly „zbraní hromadného ničení chudých zemí“.

Monopol na nejnovější zbraně vysoké technologie nemusí mít jen Spojené státy. Existuje pro to celá řada důvodů, včetně skutečnosti, že pro vývoj těchto technologií již není nutná drahá výzkumná a vývojová základna, která svého času umožňovala Spojeným státům a dalším státům prvního světa udržovat převahu zbraňových systémů - v informačním věku na to stačí osobní počítač. Protivník může vyrovnávat naši vojenskou převahu díky zařízením užívaným i v civilu.

O tom není třeba dlouho diskutovat. Na celém světě je počítačová technologie využívána komerčně, a proto si žádný stát nemůže její monopol udržet trvale. Výroba nejpokročilejší technologie je přesouvána do méně vyvinutých částí světa, kde jsou levnější pracovní síly a další výhody. Je sice nepravděpodobné, že by světová banka financovala výrobu tanků, ale určitě nebude mít nic proti podpoře počítačového průmyslu, navzdory jeho možnému vojenskému využití ...

Spojené státy a ostatní země prvního světa začínají být značně závislé na komerční technologii, která je běžně dostupná na trhu. S velkou pravděpodobností i naši protivníci budou nakupovat na stejném trhu tutéž technologii, a je docela možné, že využijí mezer v zákonech a zakoupí právě tu nejnovější technologii, kterou pak zavedou do armády dříve, než my začneme vyřazovat tu starou.

Pokud tedy bude díky nejnovější technologii vyrovnán rozdíl ve výcviku, pokud naši protivníci budou mít stejnou, ne-li lepší technologii, bude úspěch ve válce 21. století záležet znovu na počtu vojáků účastnících se konfliktu. A to si to vyžádá zavedení branné povinnosti „informačního věku“, což jistě vzbudí značnou nevoli, neboť bude zapotřebí velkého počtu vojáků, aby byl vyrovnán poměr s válečnickými národy, které mohou povolát bez jakýchkoliv problémů miliony branců, vyzbrojených nejmodernější technologií. Zvláště závažnou je skutečnost, že vojáci těchto zemí jsou obecně bojechtivější, lépe snášejí vojenské obtíže a jsou i fyzicky odolnější než průměrní západní vojáci.

Mýtus č. 3: V příštích konfliktech můžeme dosáhnout nejen informační převahy, ale i nadvlády

Dokument *Joint Vision 2010* říká, že „musíme mít informační převahu“. Ale informační exploze vyvolaná novými technologiemi nedává *žádnému* bojovníkovi převahu, natož nadvládu. Jedním z důvodů jsou média, která také využívají té nejnovější technologie. Víme, že média mohou vyvolat nálady, které mohou buď posilovat, nebo narušovat podporu veřejnosti. Z historie víme, že vlády mohly technicky kontrolovat přístup médií na místa bojů a ovlivňovat odesílané zprávy.

V budoucnu tomu tak bude jen velmi zřídka. Můžeme předpokládat „vertikálně integrované“ zpravodajské systémy, které budou fungovat skutečně nezávisle. Již dnes jedna společnost (je to firma McLean, Va) používá na ničem nezávislou létající zpravodajskou kancelář. Letadlo je vybavené nejen satelitním video/audio spojením, ale také stabilizovanými gyro-kamerami, bočními a čelními radary a - věřte tomu, nebo ne - dvěma páry dálkově řízených vozidel s kamerami.

Díky informačním technologiím neunikne zpravodajským agenturám žádná důležitá podrobnost a připojené databáze jejich možnosti ještě zvýší. Nejnovější software s týmem bývalých vojenských konzultantů poskytne materiál pro reportáže ve skutečném, nebo téměř skutečném čase. Světová média poskytují obrovské množství informací, proč by náš příští nepřítel utrácel peníze na budování rozsáhlých zpravodajských kapacit? Média se stanou zpravodajskou službou „chudých“.

Schopnost médií přinášet reportáže z bojiště v reálném čase, nezávisle na vojenské kontrole, pravděpodobně způsobí obtíže demokraciím, které jsou citlivé na ztráty. Během války v Perském zálivu jsme viděli, jak fotografie tzv. dálnice smrti narušila

podporu veřejnosti pro další pokračování války, a to byly fotografie nepřítele. Co bychom asi mohli očekávat v případě fotografií těl našich přátel a příbuzných? Současné komunikační prostředky umožňují rodinám vojáků být s nimi ve „virtuální přítomnosti“ na bojišti. Když média v přímém přenosu kombinují výkřiky hrůzy s obrazy zmrzačení a smrti milovaných osob na bojišti, politický tlak na zastavení nepřátelství je téměř nepřekonatelný.

K informacím rozšiřovaným médii přistupují informace získávané mobilními telefony, faxy, elektronickou poštou, tedy prostředky, které mají vojáci v jednotkách běžně k dispozici. Tato informační lavina pravděpodobně v 21. století podstatně ovlivní způsob pozemního boje, zejména co se týče oblasti disciplíny a operační bezpečnosti. Jak napsal již před pěti lety americký časopis Newsweek: „Jestliže vojáci uprostřed bitvy mohou telefonovat mamince nebo do místních novin, co potom zbude z vojenské disciplíny a vojenského tajemství?“ Nejpravděpodobnější odpověď je, že obě budou trpět.

Ke všem těmto informačním zdrojům přistupuje ještě skutečnost, že potenciální nepřítel může kupovat komerční satelitní produkty na otevřeném trhu. Vzhledem k těmto všem informačním možnostem je snaha o informační nadřazenost, nemluvě už o „převaze“ na bojišti 21. století, nerealistická, a dokonce i donkichotská. Předvídavé armády by proto měly zaměřit svou strategii na operace v prostředí informační transparentnosti a parity.

Mýtus č. 4: Díky moderním technologiím budou příští války humánnější a méně krvavé

Ve Spojených státech a některých západních demokraciích se stalo téměř samozřejmé předpokládat, že příští války budou vedeny díky informačním technologiím téměř bez krve. Ve scénáři popsaném v roce 1995 v časopise Time sedí důstojník u terminálu ve Spojených státech a řeší propukající krize bez jediného výstřelu. Zamoří jeho spojovací systémy viry, inteligentními bombami zničí protivníkovu dopravní síť, falešnými rozkazy poplete armádu, jeho televizi bude rušit svou propagandou, naši počítačové experti vymažou v bankách účty nepřítele. To vše způsobí, že se nepřítel vzdá.

Možná to všechno je technologicky možné. Ale je také možné, že se technologie stane tak levnou, že i ty nejchudší národy budou mít dostatek potřebné technologie, která značně zredukuje, ne-li vůbec vyloučí, úspěch kyber-útoku. Zdá se také, že stále podceňujeme schopnost protivníka obejít pomocí nízké technologie naši vysokou technologii. Cožpak vůbec nepředpokládáme, že můžeme být zasaženi naprosto stejným způsobem kyber-útoku? Že nepřítel může mít týmy operátorů rovněž technicky způsobilé, možná vyškolené na amerických univerzitách, kteří nás mohou porazit na hlavu?

V každém případě důstojník, který napsal do časopisu Time citovaný článek, v podstatě nepochopil základní povahu našich možných protivníků, a sice, že budou o příštím konfliktu uvažovat pomocí schématu náklady-zisk, tak jak to často děláme my. Možná tady, na Západě na konci 20. století, jsme ochotni se vzdát, jestliže nám někdo přeruší telefonní spojení, el. proud, vymaže bankovní účty. Ale předpokládat, že se naši možní protivníci v příštím konfliktu z těchto důvodů vzdají svých cílů, je projevem západního šovinismu. Nemůžeme se spoléhat na to, že je to odradí, zejména když budou vedeni nějakým charizmatickým vůdcem.

Ve skutečnosti budou příští války daleko brutálnější, a nejenom to. Protivník, vedoucí neo-absolutistickou válku, se může uchýlit k hrůzným činům (mnoho z nich se bude odehrávat za použití nízké technologie), aby vyrovnal převahu amerických ozbrojených sil. Cílem bude způsobit americkým představitelům politické potíže, protože závisí na domácí i mezinárodní podpoře.

A ještě jeden příklad. Zvažme důsledky toho, že se protivník, za využití miniaturních komunikačních pojmů pro velení a řízení, záměrně rozptýlí mezi civilní obyvatelstvo. Smyslem bude zamezit zasazení nejmodernější technologie, aby měly USA strach, že se bude opakovat situace, která nastala po bombardování bunkrů v Al Firdos ve válce v Perském zálivu, kdy ztráty na civilním obyvatelstvu způsobily, že byl omezen počet náletů na Bagdád. Jestliže ztráty civilního obyvatelstva ovlivní způsob vedení boje demokratických států, potom se při neo-absolutistické válce nebude váhat před situacemi, které způsobí „vedlejší ztráty“.

Ve válce za použití vysokých technologií nebudou vysoce přesné zbraně žádným všelékem. Zařízení vysoké důležitosti, komunikační uzly, mohou být miniaturizovány a ukryty pod zajatecké tábory, školy, nemocnice a podobně. A znovu cílem toho bude odradit od útoku za nasazení nejvyspělejší technologie, za využití právního a morálního problému, např. jak zničit podzemní skladiště zbraní bez toho, aby bylo nutné bombardovat nemocnici, která je nad ním.

Dále přistupuje všeobecně známý zájem USA o válečné zajatce a nepřítel toho může otevřeně využívat, zejména co se týče zajatců-žen - aby vytvořil situaci, kdy může **využívat našich kulturních norem a hodnot.** To je jen dalším příkladem využívání asymetrie v neo-absolutistické válce.

A konečně je zde otázka rukojmí - některé z nich mohou být i ze třetích zemí - které budou používány jako živý (lidský) štít, aby bylo ovlivněno americké vedení války. Nepřítel může využívat i vlastní obyvatele: nezletilí chlapi mohou být povoláni na vojnu, tisíce civilistů může být obětováno v psychologické válce. Nepřítel může triumfovat, pokud nevypracujeme odpovídající strategie a programy proti protivníkovi využívajícímu nastupující technologie.

Závěr

Když se díváme do budoucnosti musíme mít stále na mysli, že válka, nehledě na používanou technologii, bude vždy nemilosrdná, jak tomu ostatně bylo vždy. Budeme stát proti nepříteli, který nebude hrát podle našich pravidel, a který naopak bude naše hodnoty, které uznáváme, pokládat za naše slabosti, kterých musí využít. Technologie nezmění válku na zdvořilou hru vedenou za pomoci počítačů, jak by si mnozí přáli. Videohry nejsou modelem války 21. století.

Navíc nesmíme očekávat, že protivník - zejména z jiného kulturního prostředí - bude nezbytně užívat nejmodernější zbrojní technologii stejným způsobem jako my. Možná je namístě připomenout slova viceadmirála Charlese Turnera Joye, která pronesl před více než 40 lety: „Nesmíme očekávat, že nepřítel bude plánovat válku tak, aby vyhovovala našim zbraním, ale musíme plánovat naši výzbroj tak, aby mohla být nasazena kdekoli a kdykoliv, kde nepřítel zaútočí.“